

Артюх Т.М. , д.т.н., професор КНТЕУ
Попова Н.В., начальник Науково-технічного
Центру підтвердження відповідності
стандартизації та випробувань продукції
легкої промисловості і засобів
індивідуального захисту
Озоліна Н.В., заступник начальника відділу
сертифікації Укрметртестстандарту

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ДИТЯЧОГО АСОРТИМЕНТУ В УКРАЇНІ

Обов'язкову сертифікацію продукції в Україні на відповідність обов'язковим вимогам нормативних документів було запроваджено в 1993 року Декретом Кабінету Міністрів України “Про стандартизацію і сертифікацію”.

Враховуючи об'єктивні обставини щодо економічної ситуації на початку становлення України як незалежної держави Уряд України прийняв рішення про запровадження власного механізму захисту національної економіки спираючись на європейський та міжнародний досвід на той час.

Було прийнято рішення про запровадження в Україні сертифікації продукції, товарів та послуг. Порядок проведення сертифікації третьою стороною максимально враховує порядок, встановлений відповідними настановами міжнародної організації ISO та ISO /IEC щодо оцінки відповідності та законодавством Європейського Союзу. Під час розроблення правил сертифікації Держспоживстандарт дотримувався міжнародних підходів до процедур її проведення. Встановлено єдиний режим оцінки відповідності як для вітчизняного виробника, так і для імпортера. Така сертифікація не суперечить вимогам Світової організації торгівлі, зокрема, Угоди про технічні бар'єри в торгівлі, якою визнається, що в жодній країні не повинно бути заборонено вжиття заходів, необхідних для захисту її важливих інтересів безпеки.

Не зважаючи на те, що сьогодні Україна знаходиться у певному перехідному періоді, в якому одночасно діють як нормативні документи, правила та вимоги пострадянського періоду, так і документи, які гармонізовані з європейськими та міжнародними, ситуація на ринку товарів дитячого асортименту, виготовленого підприємствами легкої промисловості, в тому числі імпортного та вітчизняного виробництва, з кожним роком погіршується. Це насамперед, пов'язано з появою неякісних товарів з країн Азії, в низькому ціновому діапазоні. Враховуючи той факт, що насичення ринку товарами дитячого асортименту відбувається за рахунок неякісних товарів, які не відповідають регламентованим вимогам якості, постає в суспільстві актуальна проблема щодо запровадження системи заходів по їх усуненню.

З нашої точки зору, така робота повинна здійснюватися в різних напрямках, зокрема шляхом гармонізації світових вимог до продукції дитячого асортименту, розробці та впровадженні більш дієвих процедур оцінювання, з визначенням показників якості та безпеки, інформування споживачів про невідповідність вимогам певної продукції тощо.

Основними чинними документами, що дозволяють здійснювати діяльність з технічного регулювання та підтвердження відповідності продукції легкої промисловості дитячого асортименту в Україні є: Закони України [1-5], технічні регламенти [6-8], СанПін [9], ДСТУ [10], документи, що обумовлюють порядок проведення сертифікації та декларування відповідності [12-14].

Зупинимося на деяких документах докладніше. Законами України «Про підтвердження відповідності» та «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» визначено правові та організаційні засади розроблення і застосування національних стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, а також основоположні принципи державної політики у сфері стандартизації, технічного регулювання та оцінки відповідності. В цих законах наведено основні терміни, які дають уявлення щодо діяльності з оцінки відповідності, яка закріплена законодавчо.

Так, *технічне регулювання* визначено як правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду.

Процедура оцінки відповідності трактується як будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання.

Технічний регламент визначено як закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов'язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва.

Підтвердження відповідності розуміється як видача документу (декларація про відповідність або сертифікат відповідності) на основі рішення, яке приймається після проведення відповідних (необхідних) процедур оцінки відповідності, що довели виконання встановлених вимог.

Декларація продукції включає перелік обов'язкової інформації виробника або постачальника продукції для визначення продукції, її типу, основних характеристик та іншої обов'язкової інформації, встановленої технічним регламентом. *Декларація відповідності* це документ, виданий першою стороною після проведення підтвердження відповідності. І, насамкінець, *сертифікація* – це підтвердження відповідності третьою стороною. Виходячи з законодавчої бази України діяльність з оцінювання відповідності продукції регламентованим вимогам можна класифікувати на такі види: акредитація,

підтвердження відповідності, інспектування, нагляд та контроль за відповідністю. Підтвердження відповідності в свою чергу можна поділити ще на декларування відповідності першою стороною та сертифікацію (рис.1).

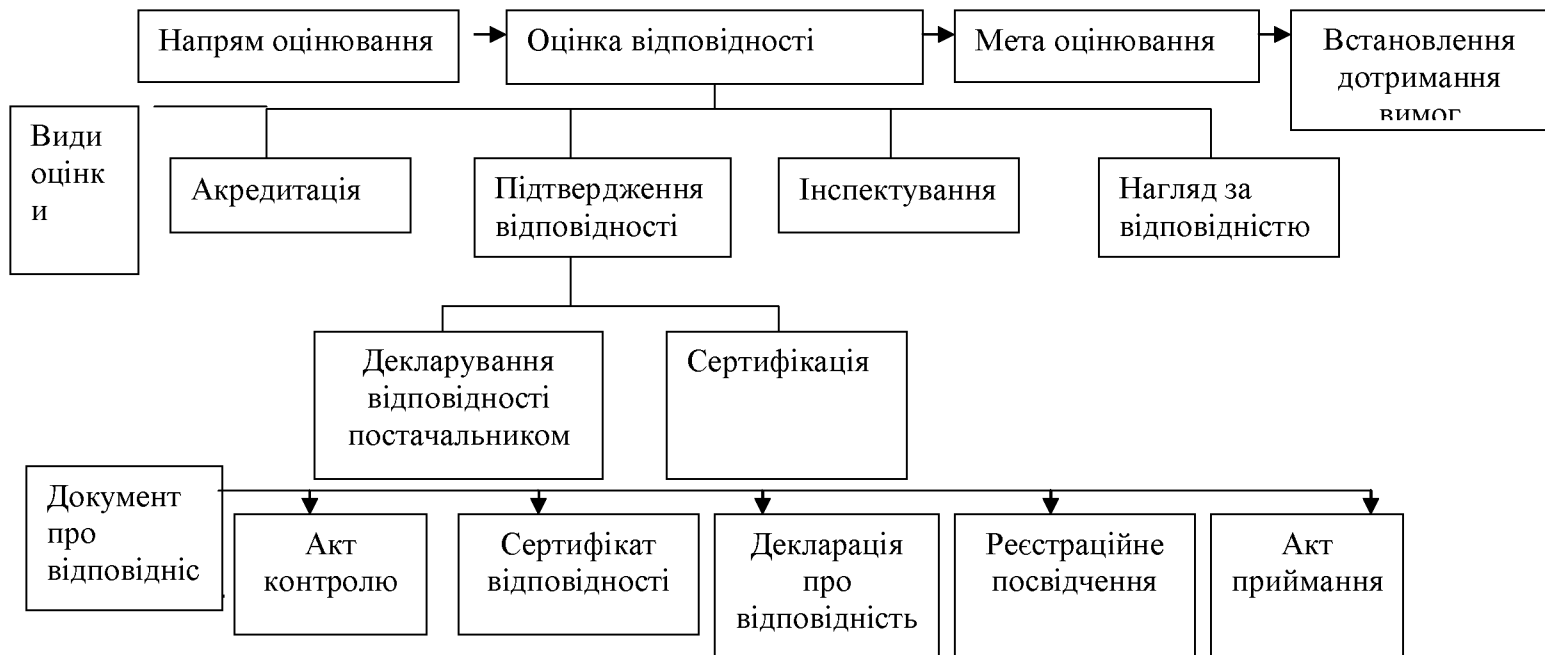

Рис. 1. Регламентация видів підтвердження відповідності продукції

Термін **призначення** пов'язують з наданням органу, визначеним або уповноваженим Кабінетом Міністрів України, органу з оцінки відповідності права виконувати певну діяльність з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів. **Ринковий нагляд** здійснюється як постійне спостереження за відповідністю продукції, введеної в обіг, технічним регламентам, правомірністю застосування на ній Національного знака відповідності, повнотою і достовірністю інформації про таку продукцію.

Законом України "Про захист прав споживачів" регулюються відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлюються права споживачів, а також визначається механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Стаття 6, цього закону декларує право споживача на належну якість продукції, зокрема у такій редакції: "Продавець (виробник, виконавець) на вимогу споживача

зобов'язаний надати йому документи, які підтверджують належну якість продукції.”

Законом України “Про охорону дитинства” визначено також і осіб, що відносяться до визначення «дитина», згідно з законодавством України, зокрема це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затверджений наказом Держстандарту України від 30 червня 1993 року N 95 і зареєстрований в Мін'юсті України 19 серпня 1993 року за N 112. Згідно з цим Переліком обов'язковій сертифікації підлягають:

- вироби та полотна трикотажні білизняні для дітей ;
- тканини бавовняні та змішані для білизняних виробів дитячого асортименту ;
- вироби трикотажні купальні для дітей ;
- вироби панчішно-шкарпеткові для дітей: колготки; напівпанчохи та шкарпетки ;
- вироби білизняні для дітей із тканин ;
- взуття дитяче ;
- бінти, вата, марля, вироби з них

Вважалось, що ці вироби напряму контактують з тілом дитини і тому попадають групу товарів підвищеного ризику. Хоча важко уявити як інший одяг чи засоби санітарії та гігієни, підгузники (памперси) постільна білизна, не контактують з тілом?! Це вироби, які дитина споживає практично з дня народження і від яких напряму залежить її здоров'я.

З огляду на зобов'язання, які взяла на себе Україна в рамках вступу до СОТ, інтеграції до ЄС, а також співробітництва зі Світовим банком, Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, постійно переглядається та актуалізується. Так, остання актуалізована версія Переліку була затвердженого наказом Держспоживстандарту 18 березня 2009 р. за N 255/16271.

У січні 2007 року змінами до переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, було виключено розділ 34 «Товари з паперу шкільні та канцелярські».

Так, на Україні була відмінена обов'язкова сертифікація зошитів шкільних та загальних, яка з 15 червня 2002 року захищала права споживачів.

Одночасно з цим, наказом Держспоживстандарту України № 6 від 29.01.2007 року, було затверджено «Перелік продукції відповідність якої може бути підтверджена декларацією про відповідність» - продукції з низьким ступенем ризику для життя і здоров'я споживачів.

Відповідно до цього «Переліку...», на Україні зошити шкільні та зошити загальні підлягають обов'язковому декларуванню про відповідність, але жодного звернення про реєстрацію декларації не відбулося.

СанПін № 42-125-4390-87 “Вложение химических волокон в материалы для детской одежды и обуви в соответствии с их гигиеническими показателями.”

ДСТУ 4239:2003 “Матеріали та вироби текстильні і шкіряні побутового призначення. Основні гігієнічні вимоги”

Вимоги цих документи співпадають з вимогами директивою ЄС “Про загальну безпеку продукції”.

Гігієнічні вимоги зазначені в цих документах поділяють на три основні групи:

1. Гігієнічне нормування хімічних речовин у складі продукції, а саме: допустимий рівень масової частки хімічних волокон у різних видах продукції (в тому числі масова частка апрету);

2. Гігієнічне нормування комфортності перебування людини в одязі якій характерні показники:

Гігроскопічність,

Повітропроникність,

Питомий поверхневий електричний опір,

Рівень рН (нейтральність, кислотність або лужність середовища);

3. Гігієнічне нормування вмісту шкідливих речовин та міграція їх з продукції до тіла людини та навколишнього середовища, яким характерні показники:

Вміст вільного і здатного частково виділятися формальдегіду,

Емісії формальдегіду,

Емісії летких і пахучих сполук,

Вмісту екстрагувальних важких металів,

Вмісту пестицидів,

Вмісту пентахлорфенолу,

Азобарвників, які можуть бути розщеплені відбудовно в арилами́ні МАК класів IIIA 1 і IIIA 2,

Хлорорганічних носіїв,

Стійкості пофарбування до різних фізико-хімічних дій, притаманних умовам експлуатування: до води, слини, поту, прання, тертя, хімічного чищення

Неявності не притаманного виробу запаху.

Крім обов'язкової сертифікації продукції Центр проводить роботи по добровільній сертифікації продукції, визнання зарубіжних сертифікатів відповідності (в рамках угод між урядами країн), випробувань по підтвердженню якості продукції, реєстрації декларації.

Приклади проведення сертифікації та випробувань продукції українського та зарубіжного виробництва.

Зупинюсь на більш поширених випадках не відповідностей. Перш за все це повна, або часткова відсутність маркування на виробках. Це суперечить не тільки вимогам нормативної документації України але й основним директивам ЕС про вимоги до маркування продукції, які регламентують обов'язкове введення на маркуванні піктограм з зображенням виду застосованих матеріалів, способів догляду за виробом, найменування підприємства виробника, торгову марку, розмір виробу тощо.

Дуже розповсюджена на Україні і фальсифікація продукції, використання маркування відомої торгової марки, бренду, не відповідне маркування продукції.

Найбільш поширеним є заміна основних матеріалів (застосування матеріалів з іншим сировинним складом), які традиційно застосовуються для виготовлення одягу, взуття, виробів панчишно-шкарпеткових.

Часто в виробництві застосовують матеріали які не пройшли всі технологічні операції, або пройшли неякісну обробку. Так наприклад, для при проведенні сертифікаційних випробувань одягу за показником “ зміна лінійних розмірів після мокрих обробок”, яка при нормі $-3,5\%$ по утоку, фактично складає до 15% . Тобто на кожному метрі матеріалу після прання усадка становить 15 см. по довжині виробу. Це досягається тим, що матеріал при виробництві трохи більше потягнули і мають ті самі 15 см “економії”.

Або показник “поверхнева густина” тканини, наприклад, в марлі чи бинтах повинен бути не менше $30\text{г}/\text{см}^2$, при перевірці фактичне значення трохи не доходить до $20\text{г}/\text{см}^2$ знову “економія”.

Чи використання дешевих, так званих “прямих” барвників, що призводить до невідповідності матеріалу за показником “ступінь стійкості до фізико-хімічної дії “сухого та мокрого тертя”, “поту”, “прання”, “хімічного чищення”, “дистильованої води” які дуже шкідливі для організму людини.

Найбільш поширена невідповідність при сертифікації панчішно-шкарпеткових виробів – коефіцієнт товщини шву мисочної частини виробу, який при нормі $1,2$ мм або $1,4$ мм (в залежності від розміру виробу) фактично може становити $2-3$ мм, що приводить до здавлення ножки дитини в взутті.

При сертифікації дитячого взуття невідповідність яка буває частіше - це міцність кріплення деталей низу, яка виникає при використанні виробником неякісного клею, або в наслідок порушення умов зберігання та транспортування.

Сьогоднішня ситуація, що склалася на ринку товарів легкої промисловості України свідчить про дискримінацію національного

товаровиробника і несхитне витіснення з внутрішнього ринку вітчизняної продукції імпортними товарами. Це пов'язано з тим, що на внутрішньому ринку втрачаються позиції через загальну непрозорість ринку, неврегульованість імпорту, обсяги якого щорічно збільшуються, а основне – нерівні умови конкуренції. Слід відмітити, що на протязі останніх років все більше товарів легкої промисловості, особливо текстилю та взуття, ввозиться в Україну навіть країн колишнього СРСР - з Росії, та Білорусії не враховуючи потік продукції з Китаю, Туреччини, Індокитаю. Ясно які переваги має постачальник перед вітчизняним, який має можливість постачати її дуже дешевою, не якісною і не сертифікованою.

Перехід від обов'язкової сертифікації до європейської (міжнародної) моделі оцінки відповідності має супроводжуватися скоординованою роботою щодо створення на законодавчому, нормативному та інфраструктурному рівні ефективної системи контролю за якістю та безпекою продукції. Необхідно організувати державний ринковий нагляд у відповідності з європейським та міжнародним досвідом

Список літератури

1. Закон України “Про підтвердження відповідності”
2. Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності”.
3. Закон України “Про охорону дитинства”
4. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”
5. Закон України "Про захист прав споживачів“
6. Технічний Регламент, щодо безпеки іграшок
7. Технічний Регламент, щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів

8. Технічний Регламент модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності
9. СанПін № 42-125-4390-87 “Вложение химических волокон в материалы для детской одежды и обуви в соответствии с их гигиеническими показателями.”
10. ДСТУ 4239:2003 “Матеріали та вироби текстильні і шкіряні побутового призначення. Основні гігієнічні вимоги”
11. «Перелік продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації в Україні»
12. Тимчасовий порядок декларування відповідності продукції з низьким ступенем ризику для життя і здоров'я споживачів
13. ДСТУ 3413-96 “Порядок проведення сертифікації продукції”
14. Порядок сертифікації продукції легкої промисловості